

VJEKOSLAVA BAGARIĆ*

MISAONA I BIBLIJSKA TEMATIKA KRANJČEVIĆEVA
PJESNIČKOG IZRAZA(o 140. obljetnici rođenja hrvatskoga pjesnika Silvija Strahimira Kranjčevića)¹

Temu *Misaona i biblijska tematika Kranjčevićeva pjesničkog izraza* ostvarila sam sa svrhom povezivanja literarnih i teoloških motiva u pjesmama: Mojsije, Zadnji Adam, Golgota, Eli! Eli! Lama sabaktani!? Hristova slika, Angelus, Anđeo bola, Mir vama! Hrist djetetu u crkvi, Triptih, Dva barjaka i pjesnikovu neodvojivu životnu vezu s tematikom kojoj se sustavno vraćao, u koju je vjerovao i sumnjao.

Ključne riječi: korelacija literarno-teološka, motivi, pjesnikov idejni svijet

"Kranjčević je kršćanin svojim kultom boli, svojom subjektivnošću i svojim moralnim revoltima... Sve krize modernog hrvatskog duha on je probolovao, sve "trzaje", sve muke i sve nade hrvatske on je propatio da nam ih proplače, prokune i proklikće u stihovima koji će samo s njegovim narodom umrijeti" (A.G. Matoš).

Iščitavanje Kranjčevićeve poezije otkriva nam pjesnika razapetog između ideala i stvarnosti, slobode i disharmonije, vjere i sumnje, neuspjeha i nade; Krista patnika i Krista uskrsnika.

To vječno preispitivanje sebe u čovječanstvu i čovječanstva u vremenu progovara snažno kroz pjesme s biblijskim motivima.

Možda nam je najprepoznatljivija Kranjčevićeva pjesma *Mojsije*.

Mojsije-biblijski prorok starih Židova izveo ih je iz egipatskog sužanjstva

-obraćanje JEHOVI (JAHVI- heb. Bog = vječni, nepromjenjivi)

-izbavitelj, osloboditelj / prema Kranjčeviću simbol slobode i čovjekove vječne

težnje za boljim i ljepšim životom /

"... Izved narod moj, o Gospode,

Izvedi ga iz ropstva zlopatna

I skini mu sa vjeđa pospanih

Još onu mrenu tvrdu, zlokobnu,

Što zastire sad oči njegove!

Spomeni se da ropstvo nemilo,

*Vjekoslava Bagarić, prof., Gimnazija Nova Gradiška

¹ Realizacija teme kroz poetsko-recitativni izraz s učenicima novogradiške Gimnazije u Gimnaziji Bjelovar (u okviru suradničke nastave) i Novoj Gradiški za građanstvo i Županijsko stručno vijeće hrvatskoga jezika.

Ko teško ono stijenje nadgrobno,
Na leđima mi tlači bratskijem,
I da nam ljuti naši krvnici
U utrobama djeci sudiše!
O, smiluj se, o silni Jehova,
Prokuni kletvom krvne silnike
I spasi narod moj, o Gospode! "

Kranjčevićevo nasljedovanje biblijskoga stila prepoznatljivo je u Psalmu 140.,
Molitva za izbavljenje

«Izbavi me, Jahve, od čovjeka zlobna,
zaštiti me od čovjeka nasilna:
od onih koji pakosti u srcu smišljaju,
i čitav dan začinju kavge.
Kao zmije bruse jezike svoje,
pod usnama im je otrov ljutičin.
Spasi me, Jahve, od ruku zlotvora,
čuvaj me od čovjeka nasilna
koji hoće da mi noga posrne...»

(evidentno je nasljedovanje biblijskoga stila i u ostalim dijelovima pjesme)

"Onuda, kud je zemlja Hanaan
kud teče mlijeko i slađani med!"

"Obećani rajski Hanaan"

-ime Palestine prije doseljenja Izraelaca- po Bibliji- "obećana zemlja"
u
koju je Mojsije doveo svoj narod iz egipatskog sužanjstva.

Kranjčevićev stih:

"Pred silnim ljudstvom gorio je stup..." nalazimo u Knjizi izlaska;
(mjesto iz Biblije- Druga knjiga Mojsijeva)
-podiže se Anđeo Gospodinov koji iđāše pred vojskom izraelskom...
i podiže stup od oblaka ispred njih...

"Kad okrenu se svome narodu
da nađe tamo, okrepe,
ali ono narod, Božja odlika, sagradio si tele zlačano
i tele slavi, a ne Jehovu!"

"Sav svijet skine zlatne naušnice što ih je u ušima imao i donese Aronu...
koji rastopi kovinu u kalupu i načini saliveno tele." (Izl. 32,3)
(Mojsijev zagovor naroda pred Jahvom...) (Izl. 32,31)

"Jao! Narod onaj težak je grijeh
počinio napravivši sebi boga od zlata."

Kranjčevićevi stihovi:

"Oprosti, vječni, silni, svemoćni
u naroda je krivi prorok prav
i narodi su djeca velika što lako im je kupit igračke..."

Pjesmom Mojsije- Kranjčević nameće općeljudske probleme kojih smo mi itekako svjesni i danas: -sloboda

-vjetra u ideale, sumnja u ideale

-traženje smisla života

-čovjekov položaj u svijetu

-pravda i nepravda

-manipulacija masama, a Kranjčević to lijepo reče: "Narodi su djeca velika što lako im je kupit igračke..."

Motiv Golgote i raspetoga Krista (pjesme: Golgota, Eli! Eli! Lama sabaktani!?, Triptih, Dva barjaka);

Iz Evandjelja po Luki- Razapinjanje- Gl. (23,2) "Kad dođoše na mjesto zvano "Lubanja"

Tu razapeše Njega i zločince..."

Golgota (1895.)

golgota, kaldejski- stratište

aramejski- lubanja

lat. Kalvarija; muke, patnje, mučeništvo

(brežuljak kraj Jeruzalema na kojem je po Bibliji razapet Isus

Krist)

početak Kranjčevićeve Golgote u znaku je

pasionsko- molitvenih stihova:

« O Gospode, dovodim ti

pred patničko tvoje drvo,

O, sve one, o sve one,

Što ih teški udus srvo!

Prevarene, zavedene.

I bez nade, i bez vjere,

I molim se za njih Tebi:»

Miserere, Miserere!

(Smiluj se, smiluj se!)

-molitveni uzvik- miserere – podsjeća na pokornički psalam kralja Davida 51/50 redak 3.- *Ispovijed raskajana grešnika*; kada je Davidu došao prorok Natan, poslije Davidova grijeha s Bat Šebom i umorstva njezina muža Urije.

«... Smiluj mi se, Bože, po milosrđu svome,

po velikom smilovanju izbriši moje bezakonje!...»

Kristov svijetli lik- kao duhovni uzor ; Kranjčević je vjerovao u njegovu misiju, razmatrao smisao Kristove muke, patnje, žrtve i smrti na križu za spas čovječanstva u pjesmi:

ELI ! ELI ! LAMÂ AZÂVTANI (sabaktani ?)

hebr. Sabaktani: Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio? (Kristove su riječi izrečene na križu)

Iz Evanđelja po Marku- Isusova smrt Gl. (15,34)

" U devet sati viknu Isus jakim glasom: " Eli! Eli! Lama sabaktani!?" ... Čitamo ih i u Psalmu 22/21. / Patnje i nade pravednika / Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio?

Gorki je i razočarani uzvik pjesnikov- u svoje ime i u ime čovječanstva u istoimenoj pjesmi Eli! Eli! Lama sabaktani!?

"Na Glogoti je umro- a za kog je izdano?

Na Golgoti je umro i svijet za to znade,
Al od te žrtve davne još ploda ne imade.

Prošetala se povijest u sramotničkoj haliji,
I što smo nebu bliži, sve od neba smo- dalje!"

- (znakovitost "povijesti u sramotničkoj haliji" i u današnjem kontekstu nečovječstva, besramna-
- izdajstva i nebrige za one koji su se žrtvovali za bolji svijet- bilo u nacionalnim okvirima ili šire)-

«I derala se družba od gadne strasti pijana;
Mi ubijamo, Bože, sve zbog tebe- Hosana!»

(hosana (hebr.) "spas"
-poklik kojim su Židovi prema Bibliji,
pozdravili Krista pri njegovu svečanu
ulasku u Jeruzalem)-

Iz Kranjčevićeve poezije proizlazi **pitanje o smislu Kristove žrtve.**

Svevremenost Kranjčevićeva vapaja i protesta nad sudbinom čovječanstva- kako onda, tako i danas.

Naime, od Kristova raspeća do danas povijest je sramna za čovječanstvo i puna je krvoprolića, gladi, zatvora, osuda, nepravde, društvenih laži i licemjerstva kada su novac i zgrtanje kapitala imperativna vrijednost.

Dekor se mijenjao (ropstvo,feudalizam, kapitalizam, socijalizam); što nudi 21. stoljeće? Živimo u potrošačkom društvu u kojemu nas mediji usmjeravaju prizemnom hedonizmu.

Svjedoci smo onečovječenja čovjeka, njegova pada u depresiju i beznađe, a jedino što ostaje jest spoznaja o vječnoj ljudskoj patnji i mukama življenja.

i Kranjčević će to izreći stihovima:

"... uzvisilo se drvo i Krist se na njemu diže
I gleda, gdje su ljudstvu sve gori crni dani
I plače: Eli! Eli! Lamâ azâvtani!"

-Motive: Betlehem- mjesto Isusova rođenja;
Golgota- mjesto Isusova raspeća;
Blijeda djeva- mati Kristova ("Gorko je, Gorko je plakat stala.")
nalazimo u 2. slici Kranjčevićeva Triptiha

Triptih (grč.) slika od triju spojenih dijelova

2. slika:

"U doba sito, mamurno, umorno,
Procvijelo je dijete u krpama;
U Betlehemu zaplakalo,
Golgota brzo mu odjek vrati

Na tvrdu drvu mutna popodneva
Golubica je sjedila plašivo,
Bje duša Njegva- Milosrđe,
Tuđe u krajeve gukat dođe.

Nijedna ptica nije još pjevala
Ovako s grane. Sunce je trnulo,
A Njegov uzdah suh i zadnji
Vinu se i svijet- kao mîsō!

Al u čas isti za njim je gledala
Blijeda Djeva; očajno kriknuvši
Oborila se podno drva,
Gorko je, gorko je plakat stala."

Stihovi:

"Sunce je trnulo.

A Njegov uzdah suh i zadnji,

Vinu se u svijet- kao mîsō! " (Kranjčević)

Prepoznatljivi su u Evanđelju po Luki (23,45-46)

Isusova smrt... Pomrča sunce...

Tada Isus viknu jakim glasom: Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!"

Motiv Golgote i Križa; Isusova djetinjstva i Maslinske gore, nalazimo u pjesmi:

Dva barjaka

« ...I on je pogledao s krsta i vidje ulice mile,
Kud je djetetom luto, mila ga tražila mati...»

Ove stihove prepoznajemo u

Evandjelju po Luki (2,42-44):

" I kad mu bi dvanaest godina, dođoše oni u Jeruzalem,
Po običaju blagdana, i kad dane provedoše, i oni se vratiše,
Osta dijete Isus u Jeruzalemu"

"Maslinsku goru vidi, i krv si pokapanu.
I kamen onaj kruti, o kojem svān pade,
I prvu šibu čuti i zadnju smrtnu ranu,
I sve što ljudstvo dade! "

-Maslinska gora kod Jeruzalema gdje je započela Kristova muka (tj, biblijski vrt Gethsemani)-

I uzvik Kristov:
"Prosti im, oče, ne znadu što čine!"

- Pjesnik misli na Kristove riječi što ih je izrekao kad su ga propeli na križ ...
(iz Evandjelja po Luki (23,34): "Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine!")

Hristova slika

«...O stijeni slika visi, stara slika Hrista boga,
Naslikana na Golgoti čemernog nekog dana;
Dolažaše vazdan sunce da miluje Nazarenca,
U raskošnim haljinama, da ga pita je l' ga boli...
Da mu teške rane kiti svetokrugom zlatna vijenca
I da mu se blagoj misli vječno klanja, vječno moli.»

- Nazarenac: čest sinonim za Isusa Krista (po mjestu Nazaretu u Izraelu gdje je proveo djetinjstvo)-

Hrist djetetu u crkvi

"Kud si zalutalo, dijete? Što će na mramornoj ploči
Pamučno tvoje koljenice? Čemu da anđeli slijeću
Klecat po hasuram amo, žive da uzdižu oči
Mrtvom po oltarskom cvijeću?"

Pođi, o pođi odovud! Ne smetaj likove stare;
Ozbiljni, kameni sveci u te sa posmijehom gvire,
Majčici blijedo pod križem lica se s dragosti žare,
Hihoće sav Dies irae!"

-(Dies irae, lat. "Dan gnjeva"-početak katoličke pjesme koji se odnosi na tako zvani Sudnji dan)-

Kranjčevićeva pjesma Zadnji Adam - nameće uzaludnost pitanja o smislu postojanja i svojevrсни je nagvještaj kaosa dajući apokaliptičnu sliku svijeta i čovjeka ...

" ... Ta ista nikad neviđena usta
 Što nekad su životvorno rekla:
 »Nek bude svjetlo!« - to svjetlo bî;
 Ta ista nikad neviđena usta
 Zanimjela su; krvca što je tekla
 Kroz žile svijeta, smrznu se i susta,
 A zemlja bje ko stožer ledeni ...
 Svjetlonoša se izmorio sijedi
 I mrča mu se lice,
 Niz zlačane mu nekad trepavice
 Za suzom samo suzica ledi.
 Bez smrtne svijeće, bez samrtnog zvona
 Mru bozi, svjetlo, vasiona ... "

Vrhunci bŕdā, mora i doline
 Pod krutim ledom leže izravnana,
 A on zar sami grobne sred tišine
 Da zadnji bude krajem zadnjeg dana?!
 I tko je taj što živio je dovijek,
 Da vidi konac svjetskim mirijadam?
 Je l' Bog? Ne, slabi, posljednji je čovjek,
 Na odru svijeta izdišući Adam. ... "

I da ne ostanem na Kranjčevićевой pesimističnoj slici svijeta, završit ću ovaj poetski susret s Kranjčevićem, stihovima iz pjesme Angelus:

Angelus (lat. Pozdravljanje; jutarnji ili večernji pozdrav zvonjavom; poziv na molitvu

Angelus Domini... tj. Anđeo Gospodnji);

" I kako mi je slatko slušati
 Taj blagi pozdrav snene večeri.
 Ko da čista seraf s neba,
 S oblaka meni pozdrav donio."
 O, spavaj- anđel meni govori-
 Jer Bog je noć za one stvorio,
 Na koje nije danju mislio!"

ZAKLJUČAK

Bio je ovo samo mali dio mojega "putovanja" s Kranjčevićem kroz pjesme s biblijskim nadahnućem; po nekima pesimist na granici vjere i nevjere, ali nikada nije prestao vjerovati u zvjezdano nebo i Krista, a na zemlji u ČOVJEKA koji je pripravan žrtvovati se za ideale na putu do cilja.

"I tebi baš što goriš plamenom
 Od ideala silnih, vječitih,

Ta sjajna vatra crna bit će smrt,
Mrijet ti ćeš kad počneš sâm
U ideale svoje sumnjati."

LITERATURA

Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976.

FORUM, časopis za književnost, godište XXXVIII. Knjiga LXX., Br. 11-12., Zagreb, 1998.

Kranjčević, Silvije Strahimir, Pjesme, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 60. (str. 261.-262.), Matica hrvatska, Zagreb, 1964.

Krleža, Miroslav, O Kranjčevićevoj lirici, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1973., str.171.

Šimundža, Drago, Bog u djelima hrvatskih pisaca, svezak prvi, Matica hrvatska, 2005.

Ujević, Tin, Sabrana djela, Znanje, 1963.-1967., sv. II. 183. str.

PHILOSOPHICAL AND BIBLICAL ISSUES IN KRANJČEVIĆ'S POETRY (marking the 140th anniversary of Silvije Strahimir Kranjčević's birthday)

The aim of the paper is to contribute to the celebration of the 140th anniversary of Silvije Strahimir Kranjčević's birthday. The analysis of his poems reveals a connection between literary and theological issues, supported by quotations from the Bible. Kranjčević draws from this correlation, distinguishing the social values of human beings, life on earth now and before, resulting in his scream and protest against the destiny of humanity.

Key words: correlation, literary and theological motifs, reflection

Primljeno 25. listopada 2006.